

Институт за економику пољопривреде, Београд
Департман за економику пољопривреде и социологију села
Пољопривредног факултета, Нови Сад,
Економски факултет, Суботица,
Институт за агроекономију Пољопривредног факултета, Земун,
Друштво аграрних економиста Србије и Црне Горе
Друштво аграрних економиста Србије

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП
INTERNATIONAL SCIENTIFIC MEETING

**МУЛТИФУНКЦИОНАЛНА ПОЉОПРИВРЕДА
И РУРАЛНИ РАЗВОЈ
MULTIFUNCTIONAL AGRICULTURE
AND RURAL DEVELOPMENT**

Тематски зборник
Proceedings

Београд, 08. и 09. децембра 2005. године

Издавачи:

Институт за економику пољопривреде, Београд
Департман за економику пољопривреде и социологију села
Пољопривредног факултета, Нови Сад
Економски факултет, Суботица
Институт за агроэкономику Пољопривредног факултета, Земун
Друштво аграрних економиста Србије
Друштво аграрних економиста Србије и Црне Горе

За издаваче:

Др Драго Цвијановић
Проф. др Милан Крајиновић
Проф. др Пере Тумбас
Проф. др Небојша Ралевић
Проф. др Миладин Шеварлић
Проф. др Милан Милановић

Уредници:

Др Драго Цвијановић
Др Весна Поповић
Др Јонел Субић
Проф. др Мирјана Савић
Др Рајко Буквић

Техничка припрема:

Предраг Вуковић
Марија М. Николић
Велибор Потребић
Мр Зоран Симоновић
Ивана Вучетић

Тираж

300 примерака

ISBN

Штампа:

«DIS public» d.o.o. Beograd

Штампање зборника у целини је финансирано од стране
Министарства науке и заштите животне средине Републике Србије

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	5
I ПОЉОПРИВРЕДА И КОНЦЕПТ МУЛТИФУНКЦИОНАЛНОСТИ	7
Уводна реч модератора	9
<i>Миладин Шеварлић</i>	
Мултифункционална пољопривреда – концепт и институционални оквири	14
<i>Наталија Богданов, Сузана Ђорђевић-Милошевић</i>	
О комплементарности мултифункционалне пољопривреде и руралног развоја	23
<i>Крстан Малешевих</i>	
Мултифункционална пољопривреда у преговорима светске трговинске организације ...	37
<i>Ковиљко Ловре, Миљивој Гајић, Станислав Зекић</i>	
Функције пољопривреде и рурални развој	46
<i>Драгољуб Симоновић</i>	
Мултифункционалност пољопривреде и виталност руралних подручја	53
<i>Снежана Ђекић</i>	
Неки еколошки проблеми пољопривредне производње и руралног развоја	59
<i>Зоран Симоновић, Ратомир Милановић</i>	
Пољопривреда и рурални развој у Црној Гори	67
<i>Сретен Јелић</i>	
Аграрно предузетништво	74
<i>Радован Пејановић, Недељко Тица, Станислава Делић</i>	
Ново задругарство као чинилац одрживог руралног развоја	85
<i>Милован М. Митровић</i>	
Пољопривреда као ослонац економског развоја – глобалне тенденције пољопривреда као ослонац економског развоја – глобалне тенденције	91
<i>Саша Обрадовић</i>	
II МУЛТИФУНКЦИОНАЛНА ПОЉОПРИВРЕДА – ИСКУСТВА ЕУ И ЗЕМАЉА ЦИЕ У ТРАНЗИЦИЈИ	101
Уводна реч модератора	103
<i>Зорица Васиљевић</i>	
Мултифункционалност пољопривреде европске уније – суштинска реформа и реалне могућности нових чланица уније	107
<i>Ђуро Тркуља, Ковиљко Ловре, Миљивој Гајић</i>	
Globalisation, European extension, family farming and rural reality	117
<i>Eric Sabourin, Саво Трифуновић, Ивица Ђаловић</i>	
Мултифункционалност и рурални развој – нова парадигма за реформу заједничке аграрне политике европске уније	134
<i>Станислав Зекић, Миљивој Гајић, Ковиљко Ловре</i>	
Реформа заједничке аграрне политике и могуће импликације на физиономију аграрне политике Србије	142
<i>Катарина Марковић</i>	
Финансирање мултифункционалне пољопривреде и руралног развоја у Европској Унији – искуства за Србију	151
<i>Зорица Васиљевић, проф. др Миладин М. Шеварлић</i>	
Multifunctional Agriculture in Romania	163
<i>Ioan Davidovici, Marioara Rusu</i>	

Ruralni razvoj i multifunkcionalnost poljoprivrede u Sloveniji	175
<i>Matej Bedrač, Tomaž Cunder</i>	
Demographic and Social Change in Rural Macedonia	185
<i>Jorde Jakimovski, Viktorija Jakimovska</i>	
Утицај примјењених мера агроекономске политике на развој руралних подручја Босне и Херцеговине	196
<i>Ферхат Тејвановић, Чртомир Розман, Гордана Пејовић</i>	
Multifunctional Agriculture in Romania	206
<i>Iuliana Dobre, Raluca Andreea Ion</i>	
Wine Tourism in Kakheti region –Strategy of Rural Tourism Development	211
<i>Zurab Kviriashvili</i>	
Some Aspects about the Management of the Financial Instrument for Agriculture and Rural Development (SAPARD) in Romania	220
<i>Nadia Carmen Ene</i>	
III МУЛТИФУНКЦИОНАЛНА ПОЉОПРИВРЕДА	
И АГРАРНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО	
229	
Уводна реч модератора	231
<i>Наталија Богданов</i>	
Специфичности пољопривредних газдинстава Србије у процесу транзиције	235
<i>Катарина Чобановић, Емилија Николић-Ђорић, Беба Мутаџић</i>	
Конкурентност малих приватних (не)комерцијалних фарми и утицај на рурални развој	243
<i>Владе Зарић, Катарина Пантић, Горан Тописировић</i>	
Методe за оцену одрживог развоја на пољопривредним газдинствима	252
<i>Јонел Субић, Ђојо Арсенијевић, Дејан Михајловић</i>	
Улога мелиорационих система у мултифункционалном развоју пољопривреде	266
<i>Светлана Поткоњак, Мићо Шкорић, Тихомир Зорановић</i>	
Модел пољопривредног газдинства као основа развоја сеоског туризма у Црној Гори ...	274
<i>Булатовић, Б., Јовановић, М., Александра Деспотовић</i>	
Утицај ангажоване радне снаге на оптималну производну усмереност сточарских породичних газдинстава у контексту руралног развоја равничког подручја	280
<i>Љубомир Бастајић, Радосав Томић, Зоран Рајић</i>	
Економски ефекти газдовања срнећом дивљачи у мултифункционалном развоју руралног подручја Србије	289
<i>Радосав Томић, Зоран Поповић, Предраг Перишић</i>	
Економска исплативост производње и прераде козијег млека	298
<i>Михаило Остојић, Анка Врађеиш – Поповић, Драго Цвијановић</i>	
IV СТАНДАРДИ И САВЕТОДАВСТВО – ПРЕДУСЛОВИ КОНКУРЕНТНЕ	
МУЛТИФУНКЦИОНАЛНЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ	
305	
Уводна реч модератора	307
<i>Лидија Каначки</i>	
Контроле у промету пољопривредно-прехранбених производа и ефекти на конкурентност	309
<i>Владе Зарић, Јованка Јеремиић, Слађана Милосављевић, Милена Стевовић</i>	
Могући допринос специфичних послова конкурентности и безбедности хране произведене у руралним срединама	319
<i>Иван Ђурић, Владе Зарић, Вања Коњевић</i>	

Лабораторијска испитивања и мерења – примена у управљању системима квалитета и системима управљања безбедношћу хране	325
<i>Лидија Каначки, Мирјана Савић</i>	
Едукација – пут у мултифункционалну пољопривреду	332
<i>Јованка Арсић, Мирјана Савић</i>	
Новији приступи у образовању фармера и утицај на мултифункционални развој сеоских газдинстава	337
<i>Зоран Томовић, Владе Зарић, Предраг Јовић, Леополд Пољаковић-Пајник</i>	
Едукација и рурални развој општине Панчево, Алибунар, Ковачица и Опово	346
<i>Богдан Јовановић, Маја Филиповић, Милан Судимац</i>	
Саветодавство као чинилац руралног развоја Србије	354
<i>Живојин Петровић, Јована Чикић</i>	
Имплементација система контроле квалитета у производњи пољопривредно - прехрамбених производа у СЦГ и БиХ - услов за придруживање Европској унији	364
<i>Миладин М. Шеварлић, Пејовић Гордана, Ферхат Ђејвановић</i>	
V РУРАЛНА МУЛТИФУНКЦИОНАЛНОСТ У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ	373
Уводна реч модератора	375
<i>Крстан Малешевић</i>	
Рурална мултифункционалност и регионални развојни планови - пример општине Нови Пазар	377
<i>Весна Поповић, Марија Николић</i>	
Перспективе руралног развоја у Србији	389
<i>Дејан Јанковић</i>	
Значај пољопривреде за очување посебних природних вредности Националног парка Копаоник	400
<i>Марија Николић, Марија Максин-Мићић</i>	
Будућност руралних подручја у Србији – свет и ми	411
<i>Данило Томић, Бранислав Гулан, Вељко Радојевић</i>	
Екодом – пројекат за развој руралних заједница у XXI веку	418
<i>Рајко Буквић</i>	
Мјесто и значај руралног развоја у Црној Гори у процесу стабилизације и придруживања ЕУ	430
<i>Александра Деспотовић, Миомир Јовановић, Богдан Булатовић</i>	
Сеоска женска популација као ослонац мултифункционалног развоја руралних подручја	435
<i>Марија М. Николић, Предраг Вуковић</i>	
Могући правци унапређења квалитета живота људи у руралним подручјима Републике Србије – пример Златиборског округа	444
<i>Бранко Катић, Предраг Вуковић, Драго Цвијановић</i>	
Регионални приступ изучавању аграрне мултифункционалности - случај приморске, планинске и приграничне општине	459
<i>Милан Р. Милановић, Милутин Т. Ђоровић, Драго В. Цвијановић</i>	
Рекултивација земљишта у функцији одрживог руралног развоја	468
<i>Верица Живковић, Весна Поповић, Драго Цвијановић</i>	
Друштвени положај старих на селу	475
<i>Марица Миладиновић</i>	
Сеоска жена у руралном развоју и пољопривреди	483
<i>Сретен Јелић, Татјана Јовановић</i>	

ПРЕДГОВОР

Тематски зборник *Мултифункционална пољопривреда и рурални развој* садржи радове еминентних научних радника из земље и иностранства, саопштене на истоименом *међународном научном скупу*, одржаном 08-09. децембра, 2005. године на Пољопривредном факултету у Земуну, односно у МЗ Глогоњ, општина Панчево, у организацији наших реномираних научних институција и асоцијација из ове области - Института за економику пољопривреде, Београд, Департмана за економику пољопривреде и социологију села Пољопривредног факултета, Нови Сад, Економског факултета, Суботица, Института за агроэкономику Пољопривредног факултета, Земун, Друштва аграрних економиста Србије и Друштва аграрних економиста Србије и Црне Горе.

91 аутор из Србије и Црне Горе, Босне и Херцеговине, Македоније, Словеније, Румуније, Бразила и Грузије у 50 радова саопштених у оквиру 5 секција (*Пољопривреда и концепт мултифункционалности, Мултифункционална пољопривреда - искуства ЕУ и ЦИЕ земаља у транзицији, Мултифункционална пољопривреда и аграрно предузетништво, Стандарди и саветодавство - предуслови конкурентне мултифункционалне пољопривреде, Рурална мултифункционалност у теорији и пракси*) имали су задатак да пружи заокружену слику: а) *мултифункционалног карактера пољопривреде*, који, поред примарне, производне функције пољопривреде, има у виду и остале њене функције: поспешивање регионалног и социјалног развоја и очување биодиверзитета, природних ресурса и руралног амбијента; б) *мултифункционалног карактера руралног развоја у целини*, који почива на диверсификацији активности у руралном окружењу, респектује просторни аспект и улогу људског фактора у развоју, руралне економије и промовише локалну иницијативу као незаобилазну стратегију ендоразвоја руралних области, допуњену неопходном компонентом одрживости која подразумева вредновање еколошког и етнографског богатства руралног окружења у процесу регионалног планирања развоја руралних заједница.

Познато је, наиме, да је *мултифункционални модел пољопривреде* од краја 90-тих година *званични модел развоја пољопривреде Европске уније* и база њеног преговарачког става у текућим преговорима о пољопривреди СТО а Политика руралног развоја други тзв. "темељни стуб" Заједничке аграрне политике ЕУ.

Промене у домаћој аграрној политици у смислу опредељености за развој усклађен са глобалним трендовима а посебно ангажовање у процесима међународних интеграција (СТО, ЕУ) створили су услове за интензивирање активности на побољшању и кохерентности политике руралног развоја и јачању регионалне и прекограничне сарадње у овој области.

Како је Институт за економику пољопривреде, заједно са Департманом за економику пољопривреде и социологију села Пољопривредног факултета из Новог Сада, Економским факултетом из Београда и Економским факултетом из Суботице, носилац предложеног, изузетно значајног, пројекта на Конкурсу основних истраживања Министарства науке и заштите животне средине под ознаком **149007 - Мултифункционална пољопривреда и рурални развој у функцији укључења Републике Србије у Европску унију**, то је замисао организатора били да се овом приликом покрене свеобухватна научно-истраживачка опсервација, анализа, оцена

стања и предлог третмана за унапређење и развој мултифункционалне пољопривреде, односно руралне економије и тиме обележи успешан старт вишегодишњег рада на Пројекту који ће нам, надамо се, бити ускоро и званично поверен.

Колико смо имали успеха у томе процениће наши уважени читаоци, односно шира научна и стручна јавност а ми се овим путем захваљујемо ауторима прилога на уложеном труду. Посебну захвалност дугујемо нашим домаћинима, колегама са Пољопривредног факултета у Земуну и локалној управи и грађанима МЗ Глогоњ на несебичној помоћи у организацији Скупа и указаном гостопримству.

У Београду, децембра 2005. године

Уредници

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

338.43.02(497.1*497.16)(082)

631(4)(082)

502.131.1:63(4-664)(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп мултифункционална пољопривреда и рурални развој (2005 ; Београд)

Тематски зборник – Proceedings / Међународни научни скуп Мултифункционална пољопривреда и рурални развој = International Scientific Meeting Multifunctional Agriculture and Rural Development, Beograd, 08. i 09. decembra 2005. godine ; [уредници Драго Цвијановић ... и др.]. – Београд [итд.] : Институт за економику пољопривреде [итд.], 2005 (Београд : Dis public). – 498 стр. : граф. прикази, табеле ; 24 cm

Радови на срп. и енгл. језику. – Тираж 300. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија уз већину радова. – Summaries

ISBN 86-82121-30-1

а) Пољопривреда – Одрживи развој – Земље у транзицији – Зборници б) Рурални развој – Зборници ц) Србија и Црна Гора – Аграрна политика – Зборници
COBISS.SR-ID 127317260